

Petra Gunst

Waar de stad de

Brussel en de Vlaamse Rand vormen niet alleen het geografische middelpunt van België, maar ook de kern van de discussie over het voortbestaan en de organisatie van ons land. Een goede historische kennis van deze nauw met elkaar verbonden gebieden is dus onontbeerlijk. Het pas verschenen boek *Brussel en de Vlaamse Rand, een verhaal van migraties en grenzen* biedt een gedroomde handleiding.

TEKST Michaël Bellon | FOTO'S Filip Claessens en Michiel Hendryckx

Brussels and the Vlaamse Rand, a story about migration and borders

The Archive and Documentation centre for Flemish Nationalism has carried out a study concerning the historic development of the relationship between Brussels and the Vlaamse Rand. In *Brussel en de Vlaamse Rand, een verhaal van migraties en grenzen* (Brussels and the ring of Flemish municipalities, a story about migration and borders) historian Petra Gunst describes the development of Brussels from walled city to urban district and the accompanying sociocultural, urban and political changes in the region. 'The urban exodus out of Brussels will continue as long as this town's livability doesn't improve. On the French-language side, people are also starting to realise that good cooperation between Brussels and the borders is necessary and that knowledge of Dutch can be a key', concludes Petra Gunst.

Win een boek!

Stuur ons vóór 15 mei een e-mail (randkrant@derand.be) of kaartje (RandKrant, Kaasmarkt 75, 1780 Wemmel) met de vermelding 'Brussel en de Vlaamse Rand' en maak kans op een exemplaar van het boek *Brussel en de Vlaamse Rand, een verhaal van migraties en grenzen*. We geven er vijf weg!

Historica Petra Gunst probeert in *Brussel en de Vlaamse Rand, een verhaal van migraties en grenzen* klaarheid te brengen in de complexe historische evoluties die te maken hebben met de grootstedelijke expansie van Brussel en het ontstaan van de Vlaamse Rand. Ze beschrijft de ontwikkeling van omwalde stad tot grootstedelijke ruimte, duidt de sociaal-culturele, stedenbouwkundige en politieke veranderingen die daarmee gepaard gingen, scheidt zin van onzin over thema's als de talentellingen of Brussel-Halle-Vilvoorde en bundelt bestaande onderzoeksresultaten en cijfers over bevolkingsevoluties, taalaanhorigheid en economische verschuivingen.

Dit overzichtswerk is geen vernieuwende studie, maar brengt een overzichtelijk en zeer leesbaar verhaal dat tot op heden nog niet op deze manier werd verteld. Misschien leidt het bij de inwoners van Brussel en de Rand tot meer inzicht in elkaars achtergronden en gevoeligheden of zorgt het voor de bijstelling van het beeld dat de rest van Vlaanderen van hen heeft. Dat beeld lijdt immers wel eens onder de negatieve berichtgeving over communautaire spanningen, de achteruitgang van het groen of de verkeersproblemen.

Brussel en de Vlaamse Rand, een verhaal van migraties en grenzen van het Archief en documentatiecentrum voor het Vlaams-nationalisme (www.advn.be) verschijnt in de reeks *Accenten uit de geschiedenis van Vlaams-Brabant*. Hiervoor gaf de provincie Vlaams-Brabant de vier Vlaamse archief- en documentatiecentra beurtelings de opdracht een project uit te werken over een thema uit de geschiedenis van de provincie.

Naar de stad, weg van de stad

De leidraad van het boek zijn de twee grote en tegengestelde migratiebewegingen tussen de stad en haar omgeving. Petra Gunst: 'Vanaf

het midden van de 19e eeuw zorgde de aantrekkingskracht van Brussel als hoofdstad van het nieuwe België en als industriële groeipool voor een bevolkingsexplosie door een sterke inwijking. Brussel werd het centrum van een stedelijk netwerk. De omgekeerde beweging – de trek van de stad naar de Rand – nam vanaf de tweede helft van de 20e eeuw massale vormen aan en is nog altijd aan de gang.'

Door deze twee verhuisbewegingen breidde Brussel zich steeds verder uit, met alle ingrijpende gevolgen van dien voor de naburige, lokale dorpsgemeenschappen. 'De Brusselse elite heeft altijd geprobeerd om de uitdeining van dat stedelijk netwerk ook om te zetten in een territoriale en institutionele uitbreiding. Zo verloren Laken, Neder-over-Heembeek en Haren in 1921 hun zelfstandigheid. De Franstalige vraag naar uitbreiding van het hoofdstedelijk territorium is dus allesbehalve nieuw, alleen staat nu de gemeentelijke autonomie niet meer op het spel, maar gaat het om het grondgebied van de deelstaat Vlaanderen.'

Brussel begrensd

De expansie van Brussel leidde uiteindelijk tot de begrenzing ervan. Gunst: 'De taalverschuiving die plaatsvond door de recente uitwijking van de Franstalige en verfranse steden naar het landelijke randgebied, waar het Nederlands de voertaal was, leidde tot de verfransing van het gebied. De communautaire spanningen die daaruit voortvloeiden, resulteerden aan het begin van de jaren '60 uiteindelijk tot de begrenzing van Brussel en zijn officieel tweetalig statuut.' De Franstaligen spreken daarom van *un carcan flamand* rond Brussel; ze zien de Rand als een *periphérie bruxelloise*. Langs Vlaamse kant wordt de verfransing voorgesteld als een olievlek die ingedamd moet worden.

Hoe stevig is de grens als het aankomt op taalinvloed? Gunst: 'Vandaag heeft Vlaanderen de instrumenten in handen om een

Rand raakt

beleid te voeren ten aanzien van Franstaligen en anderstaligen in de Rand. Vroeger was dat niet het geval en stonden de lokale overheden en de autochtone bevolking totaal anders ten opzichte van die Franstalige inwijkelingen. In de plattelandsdorpen van toen zag men de stedelingen aanvankelijk graag komen: het ging om jonge gezinnen die kapitaal binnenbrachten. Alles werd in het werk gesteld om de inwijkelingen ter wille te zijn. De werk- en leefwereld van de Franstaligen bleef gericht op de hoofdstad, waar het Frans de *lingua franca* was. Integratie in de autochtone Nederlandstalige gemeenschap voelden ze niet aan als een noodzaak. Ook na 1962 werd losjes omgesprongen met de toepassing van de inmiddels wettelijk ingeschreven faciliteiten, onder meer omdat de Franse minderheden inmiddels waren geëvolueerd tot meerderheden die ook lokale politieke macht hadden verworven. 'De omzendbrief Peeters uit 1997, die vandaag nog steeds van toepassing is en door de Raad van State rechtsgeldig bevonden, betekende een breuk met het verleden. Vandaar de heftige reactie langs Franstalige kant. Niemand verliest graag privileges waar hij of zij jarenlang aanspraak op kon maken.'

Leren communiceren

Het behoort niet helemaal tot de materie van haar boek, maar ziet Gunst oplossingen voor de opgelaaide communautaire spanningen die de splitsing van Brussel-Halle-Vilvoorde en de uitbreiding van Brussel als inzet hebben? 'Een belangrijke vaststelling is dat de stadsvlucht uit Brussel zal blijven voortduren zolang de leefbaarheid in deze stad niet verbetert. Ook aan Franstalige kant begint men in te zien dat een samenwerking noodzakelijk is en dat kennis van het Nederlands daarbij een sleutel kan zijn. Om samen te kunnen werken, is het belangrijk dat de grens niet meer ter discussie staat. In januari van dit jaar werd het Eurodistrict Rijsel-Kortrijk-Doornik boven de doopvont gehouden door Frankrijk en het Vlaams en Waals Gewest. Zo'n initiatief zou wellicht niet mogelijk zijn als de Vlaamse overheid jaar na jaar territoriale eisen zou formuleren ten aanzien van Frans-Vlaanderen.' □

Info

Het boek *Brussel en de Vlaamse Rand, een verhaal van migraties en grenzen* van Petra Gunst kost 20 euro (excl. verzendingskosten). Op 15 mei wordt het boek voorgesteld in Gc de Zandloper in Wemmel.

Fotograaf Michiel Hendryckx verkent de Rand 'Een soort buitengevoel'

Persfotograaf Michiel Hendryckx maakte voor de gelegenheid zijn fotografisch verhaal van de Rand. Veertig van zijn beelden zijn deze maand te zien op de openingstentoonstelling *Over de Rand* in Gc de Zandloper. Hendryckx werd niet alleen gevraagd omwille van zijn geoefend oog, maar ook vanwege zijn historische interesse en het feit dat hij de Rand als buitenstaander kan benaderen.

Michiel Hendryckx: 'Ik ken de Rand alleen van erdoor te rijden op weg naar Brussel, maar voor deze foto's heb ik er een aantal weken rondgetoerd. Wat mij het meest verbaast, is hoe landelijk deze streek nog is, zowel qua landschap als qua mentaliteit. Toen ik in Overijse foto's probeerde te maken van de oude druivenkwekerijen, voelde ik bij verschillende kwekers een soort achterdocht die mij deed denken aan Veurne-Ambacht, waar ik vandaan kom, terwijl je in vogelvlucht op een afstand van nog geen 10 kilometer van de Grote Markt van Brussel staat.'

Hendryckx heeft zijn camera dan ook vaak op dat landelijke aspect gericht. Je ziet de Heirbaan in Meise met op de achtergrond het Atomium, de Basiliek van Koekelberg met op de voorgrond herkauwende koeien of het absurde beeld van een laaghangend vliegtuig naast een vrijstaand huis. Hendryckx: 'In het buitenland maak je niemand wijs dat je op een paar kilometer van de hoofdstad van

Europa zulke bucolische beelden kan maken. Aan de Plantentuin in Meise zag ik twee mannen in de berm staan. Dat bleken Roemenen te zijn die vanuit Brussel met de fiets daar naartoe waren gereden om jonge netels te plukken voor in de soep. Mensen die in de stad wonen, krijgen in de Rand meteen een soort buitengevoel.'

Uiteraard raken de foto's nog een aantal andere thema's aan. 'Op het dorpsplein van Beersel staat een monument voor de gesneuvelden van de Eerste Wereldoorlog waarop de woorden 'A nos héros' overspoten zijn om er dan 'VI' bij te kladden. Maar over het algemeen viel het met dat overschilderen nogal mee. Ik had erger verwacht. En natuurlijk heb je ook veel verkavelingen en plekken waar de stad zijn weg zoekt tussen het groen. Ik heb ook vastgesteld dat er tussen de internationale bewoners van de villawijken en de autochtone bevolking bijna geen contact is. Maar de grootste scheidslijn is toch die tussen Brussel en de Rand.'

Info

De fototentoonstelling *Over de Rand* van Michiel Hendryckx kun je van 16 mei tot 4 juni bekijken in Gc de Zandloper in Wemmel. Meer info op www.vlaamsbrabant.be/cultuur.